

COL·LOQUI

David Ceballos: Actualment, la definició d'economia es relaciona amb l'escassetesa, no amb els diners ni amb l'administració. En el món grec, hi havia una referència a l'escassetesa o només a l'administració?

Antoni Bosch - Veciana: La mateixa formació de la paraula *economia*, com ha dit el Dr. Ignasi Roviró, fa referència a l'administració, a l'administració dels béns d'una casa. Però només s'anomena *oikonomia* l'administració dels béns d'una casa gran fonamentada bàsicament en l'agricultura. Això és important d'assenyalar-ho. Un terreny petit no causava cap problema per a treure'n l'aliment; però, quan l'extensió era gran, llavors sí, perquè havies de calcular, havies de mercaderjar. Això és interessant: en primer lloc, aparentment, la paraula *economia* semblaria significar 'administració de béns' que siguin propis d'intercanviar, que es comptin matemàticament; *oikos* és la casa gran, i no la *oikia*, que, en grec, és la casa. L'*oikos* és tot el terreny, que pot ser grandíssim. Arriba un moment en què als metecs, als forasters, als estrangers, que són els qui pagaven els impostos a l'Estat, i pels quals els lliures podien ser lliures, a causa d'una crisi econòmica a Atenes, fins i tot els deixen comprar els camps grans; aleshores comença a sorgir un tema molt interessant: el dels interessos que cobra l'Estat pel diner, és a dir, el tema de la usura. És un tema que toca Aristòtil i que debat amb Plató. Plató no admet acumular béns; i Aristòtil reflexionarà enormement sobre la procedència o improcedència de cobrar el diner amb usura.

Ignasi Roviró: Jo només hi afegiria una qüestió: em sembla que, si el tema és molt més que gestionar l'escassetesa, a Grècia hi ha un moment que hi pot haver intercanvi, però no exclusivament per això.

Joaquim Perramon: Tota l'economia està centrada en la generació de riquesa. En algunes cultures, s'hi ha tendit a confondre valor i preu. En la Bíblia, hi ha una confusió entre el bou d'or i el bou productiu. En el moment de la conquesta d'Amèrica, l'Imperi espanyol fa molt ús del diner. Hi ha una confusió entre la riquesa,

que surt de l'agricultura i de la indústria, i el que és el diner, que, en si, no té valor.

Antoni Bosch -Veciana: Hi estic d'acord. Pel que fa a la referència a Moisès, voldria fer un apunt: la polèmica del vedell d'or no era tant que fos d'or o no, sinó el fet que fos una imatge contra la paraula: les taules de Moisès. La discussió era entre Moisès i Aaron; el primer ve del Sinaí amb la paraula i el segon ha fet la imatge de Déu, que s'ha enfrontat a la paraula. Hi ha una òpera d'Arnold Schoenberg, que es titula *Moisès i Aaron*, amb un *libretto* extraordinari. Mostra la polèmica que hi ha entre Moisès i Aaron, els quals es barallen per si s'han de tenir imatges o no. Moisès assassina Aaron d'una manera duríssima, no per la qüestió del valor d'or, sinó per la contraposició entre mite –la imatge– i *logos* –la paraula–.

Ignasi Roviró: Sobre el tema de la riquesa, voldria subratllar no tant la creació de riquesa com l'ús d'aquesta. Em sembla que és un tema prou important: no es tracta d'acumular ni de crear, sinó d'usar. En això consisteix la riquesa: no en la creació ni en l'acumulació, sinó en l'ús que se'n fa. L'home ric és aquell que sap usar correctament el bé que té. El text claríssim és el d'Aristòtil: ser ric consisteix més a usar els béns que no posseir-los.

Joan González: Un petit comentari sobre el tema de l'escassetat. Em sembla que Hesíode diu que l'únic motiu pel qual disculpa que una persona es dediqui a la navegació, i això està lligat amb el comerç marítim, és l'escassetat, la pobresa. Potser el tema de l'escassetat no és fonamental per al tema de la gestió econòmica, però sí que ho és per al del comerç; almenys així ho diu Hesíode en *Els treballs i els dies*. No estic, però, segur de la referència.

Antoni Bosch: És veritat el que dius d'Hesíode, i també hi surt el tema de la pobresa. El mateix Sòcrates, en la seva defensa, com a testimoni de la seva veritat, hi posa la seva pobresa. Cal estar molt atent, perquè la *penia*, en grec, no és pobresa, sinó que és tenir el just per a viure, en no haver fet negocis amb els teus diners. No té res a veure amb la pobresa del pobre actual; perquè, si no, tots els qui som aquí tindríem una pobresa extraordinària. En aquests casos, la paraula que utilitzen tant Hesíode com Plató és *penia*, que és

diferent: no és la pobresa, l'escassetat, en el sentit que un no té suficient. *Poros* també existeix, però ja és una altra història. En els casos d'Hesíode i Sòcrates, s'admet aquest sentit, que és com es deia un pobre a Grècia.

Ignasi Roviró: El tema de l'escassetat és molt més que econòmic. En *L'èsser i el no-res* de Sartre, es veu la manca com a organització social, com a element que organitza la vida...

Pompeu Casanovas: Algun dels economistes aquí presents o els qui coneixeu bé l'època grega i coneixeu el grec, us heu topat amb els textos sobre la construcció del protomercat grec? L'escassetat de blat era el que marcava l'escassetat grega, que obligava les seves ciutats, les ciutats que ella mateixa colonitzava, a donar el blat que ells no tenien, i marcaven un preu fix –cinc dracmes cada garba–, i això va durar dos segles i mig, que era l'època clàssica. En una situació militar com aquesta, no podem parlar d'una economia general com fem a vuidia, d'un mercat lliure on hi ha un preu fluctuant, sinó que és més aviat un intent de supervivència en la relació de forces que pots establir amb els teus veïns, en el teu context i en el teu ambient. Només séel que vaig llegir en el seu dia en aquests textos perquè il·luminaven el concepte de justícia distributiva d'Aristòtil

Antoni Bosch -Veciana: Això és veritat. Sobre la qüestió de l'escassetat, en el sentit que és en els textos, us diré que Atenes, en aquests segles, posa impostos de les mines de Corint. Es veu obligada a posar molts impostos perquè hi ha escassetat de terrenys amb els forasters, respecte dels de fora de casa. Atenes es veu beneficiada perquè als altres els manquen terrenys i camps, i ella juga a poder pujar els seus ingressos a base de mercadejar, però es veu obligada, en aquest context que dius, a tornar a fer anar les mines de plata; i la major part del guany que treia eren de les mines d'argent.

Miguel Candel. En relació a la referència a Aristòtil, cal recordar que Karl Marx, en el primer volum de *Das Kapital*, tributa a Aristòtil com a descobridor del concepte de valor d'ús; i diu que, en l'obra d'Aristòtil, ja hi apareix esbossat el concepte de valor sense més, en sentit modern, que és el valor de canvi; i que Aristòtil no acaba

de veure el caràcter propi d'aquest valor, que és una mena de valor succedani; que el veritable valor és el valor d'ús, que les coses tenen valor en la mesura en què serveixen, en què s'usen; en canvi, el valor de mercat és una cosa que no resulta clara, que és relativa, que no és natural. Això, ho explica Marx en el volum I de *El capital*. Aristòtil, o, millor dit, l'escola aristotèlica, va fer una contribució decisiva en la història de l'economia, encara que es basés en Xenofont.

Antoni Bosch -Veciana: És important distingir entre economia domèstica i economia crematística.